
МОІСЕЄНКО ЮРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ,

аспірант кафедри цивільного права № 2,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: moiseenko.yuriy.1950@mail.ru

УДК 347.998.85-049.65

Питання захисту прав сторін договору банківського вкладу (депозиту) у проекті ГПК України

Стаття присвячена аналізу деяких положень проекту ГПК України в частині особливостей захисту цивільних прав сторін договору банківського вкладу (депозиту) в порядку господарського судочинства. Досліджуються особливості таких процесуальних дій, як забезпечення позову за тими категоріями справ позовного провадження, де має місце забезпечення та відновлення прав суб'єктів правовідносин у банківській сфері. Критично оцінюючи окремі положення проекту ГПК України, зокрема щодо запровадження наказного провадження, автор доходить висновку про відсутність у майбутньому підстав розгляду справ щодо захисту прав сторін договору банківського вкладу (депозиту) за правилами наказного провадження. Визначення актуальності обраної теми дослідження доводиться статистичними даними та відомостями щодо необхідності встановлення специфічних правил захисту прав по справах вказаних категорій. Висновки автора ґрунтуються на аналізі основних положень цивілістичного законодавства, особливостей застосування тих чи інших норм процесуального права та наукових джерел.

Ключові слова: договір банківського вкладу, судовий захист, вкладник, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, проект ГПК України.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями полягає у висловленні пропозицій щодо вдосконалення проекту нормативного акта відносно захисту цивільних прав сторін договору банківського вкладу

(депозиту). Актуальність цього напряму дослідження обумовлюється передусім погіршенням стану фінансового ринку, що триває впродовж останніх декількох років. Указані обставини призвели до різкої зміни зовнішніх і внутрішніх умов діяльності банківської системи,

що спричинило виникнення ускладнень при виконанні умов договору банківського вкладу (депозиту).

У той же час виконання умов вказаної угоди з боку неплатоспроможних банків гарантується державою в особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд). В окремих проектах норм ГПК України передбачаються особливості участі вказаного органу при вирішенні справ господарськими судами по захисту прав сторін договору банківського вкладу. Таке положення законопроекту обумовлює необхідність дослідження застосування окремих процесуальних норм у правовідносинах за участю вказаного Фонду.

За даними Фонду, у наш час тією чи іншою мірою складнощі з платоспроможністю спостерігаються за 107 банками. З них лише за 32 банками здійснювались виплати вкладникам вказаним Фондом [1].

У науковій статті висловлюються й інші питання захисту прав сторін договору банківського вкладу (депозиту) в проекті ГПК України.

Аналіз досліджень і публікацій дозволяє констатувати відсутність спеціальних досліджень, присвячених викладеним у статті питанням. З огляду на це завданням статті є аналіз положень проекту ГПК України та внесення пропозицій щодо вдосконалення механізму захисту прав сторін договору банківського вкладу (депозиту).

Виклад основного матеріалу. Обговорення проекту ГПК України [2] дозволяє висловити думки щодо доцільності прийняття законодавцем тих чи інших положень цього проекту, які

сприяють поновленню порушених прав суб'єктів господарських процесуальних правовідносин. Не є винятком і заходи із забезпечення позову, що застосовуються господарським судом для забезпечення реального виконання судового рішення та відновлення настільки, наскільки це можливо, прав та інтересів особи, що існували до порушення цього права.

Обраний напрям дослідження пояснюється і тим, що упродовж 2014–2016 рр. в Україні були визнані неплатоспроможними 68 банків [3], вкладники кожного з яких отримали або мають отримати відшкодування грошових вкладів у гарантованій державою сумі завдяки Фонду. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» основним завданням Фонду є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків із ринку. Такі специфічні завдання вказаного Фонду зумовлюють його особливе становище як органу, покликаного реалізовувати зобов'язання держави з відшкодування гарантованих грошових сум громадянам – вкладникам проблемних банків.

Особливості застосування заходів по забезпеченню позову у справах даної категорії полегшують реальне виконання судового рішення. Вищий господарський суд України зазначає, що умовою застосування заходів до забезпечення позову за вимогами майнового характеру є достатньо обґрунтоване припущення, що майно (в тому числі грошові суми, цінні папери тощо), яке є у відпо-

відача на момент пред'явлення позову до нього, може зникнути, зменшитись за кількістю або погіршитись за якістю на момент виконання рішення [4]. Процесуальна наука заходи забезпечення позову відносить до процесуальних дій забезпечувального характеру за умови, якщо невжиття заходів забезпечення позову може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду [5, с. 490].

Можливість виконання судового рішення після набрання ним законної сили шляхом запровадження заходів забезпечення позову має вирішальне значення для будь-якої справи, що розглядається в порядку господарського судочинства, оскільки забезпечує реальне виконання судового рішення та відновлення порушеного становища особи, яка звертається за захистом. З огляду на це в юридичній літературі обговорюються перспективи вдосконалення судового захисту порушених прав цивілістичного характеру [6, с. 23–25].

Особливе значення, як уявляється, мають особливості забезпечення позову за тими категоріями справ позовного провадження, розв'язання спірних правовідносин, за якими набуває актуального значення при тих чи інших проявах економічних негативних проявів у суспільстві. Так, під час фінансово-економічної кризи, що триває протягом останніх декількох років, важливого значення набувають механізми забезпечення та відновлення прав суб'єктів правовідносин у банківській сфері, зокрема сторін договору банківського вкладу.

Деякі положення проекту ГПК України містять особливості регулю-

вання тих чи інших процесуальних правовідносин за участю Фонду чи у правовідносинах, пов'язаних із стягненням грошових сум.

Виходячи з цього, уявляється спірним встановлена проектом ГПК України сфера обмежень у застосуванні заходів забезпечення позову стосовно вказаного Фонду. Пояснюється це тим, що п. 4 ч. 5 ст. 134 проекту ГПК України не допускає забезпечення позову у справах, що виникають із корпоративних відносин, шляхом заборони здійснювати Фондом покладені на нього згідно із законодавством владні повноваження, крім заборони приймати конкретні визначені судом рішення, вчиняти дії, які прямо стосуються предмета спору. Вважаємо, що подібні обмеження при забезпеченні позову слід передбачити і в інших, крім корпоративних, господарських процесуальних правовідносинах, в яких бере участь вищевказаний Фонд.

Викликає зауваження положення ч. 7 ст. 134 проекту ГПК України, відповідно до якого не допускається забезпечення позову у справах, відповідачем по яких є неплатоспроможний банк або Фонд, шляхом накладення арешту на майно або грошові кошти, що належать відповідачу, та заборони відповідачу вчиняти певні дії. Вважаємо, що зазначені обмеження нівелюють мету забезпечення позову, як і зміст ч. 8 ст. 134 проекту ГПК України. Відповідно до останньої, майно або грошові кошти клієнта неплатоспроможного банку, на які судом накладено арешт до дня віднесення банку до категорії неплатоспроможних, може бути передано при-

ймаючому або перехідному банку чи спеціалізованій установі, утвореній Фондом у встановленому законодавством про систему гарантування вкладів фізичних осіб порядку.

У цілому, проблеми забезпечення позову найчастіше виявляються при практичному застосуванні норм процесуального законодавства. Однак із метою максимального звуження виникнення труднощів при розгляді справ за участю Фонду вважаємо за доцільне запропонувати вищенаведене ставлення до тих чи інших питань забезпечення позову.

Розгляд справ про захист прав сторін договору банківського вкладу за правилами ст. 242 проекту ГПК України може відбуватись у порядку спрощеного позовного провадження. Такий розгляд відбуватиметься за умови, якщо мова йде про стягнення грошових коштів, якщо ціна позову не перевищує однієї тисячі розмірів мінімальної заробітної плати. Особливостями розгляду зазначеної категорії справ у порядку спрощеного провадження є: 1) обмеження ціни позову зазначеною функцією; 2) строк розгляду справи (не більше шістдесяті днів з дня відкриття провадження по справі); 3) відсутність процесуальних ускладнень (призначення експертизи; вступ третьої особи, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору; прийняття до розгляду зустрічного позову тощо); 4) відсутність можливості проведення підготовчого судового засідання та судових дебатів; 5) можливість розгляду справи без повідомлення сторін, а лише за наявними у справі матеріалами за відсутності

клопотання будь-якої із сторін про інше.

Новітнім положенням проекту ГПК України є пропозиції запровадження наказного провадження, що відсутнє у чинному господарському процесуальному законодавстві. З огляду на зміст ст. 145 проекту ГПК України незрозуміло, чи передбачається можливість видачі судового наказу за вимогами про стягнення грошової заборгованості за договором банківського вкладу (депозиту), укладеним у письмовій чи електронній формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів мінімальної заробітної плати та ця заборгованість має ознаки безспірної. Не вносить ясності у регулювання спірних правовідносин положення про те, що визнання вимог боржником не є обов'язковою ознакою їх безспірності.

На нашу думку, вимоги за зазначеними договорами не є такими, за якими може бути видано судовий наказ. Обґрунтовується це тим, що невиконання банком свого обов'язку свідчить про наявність спору про право. Слід також зазначити, що проект ГПК України не містить критеріїв визначення ознак безспірності заборгованості.

У випадку регулювання на законодавчому рівні можливості розгляду справ, що впливають із договору банківського вкладу (депозиту), у порядку наказного провадження, боржник вправі подати заяву про скасування судового наказу. Використання боржником такого права приводить до скасування судового наказу. Метою реалізації та-

кого права може бути і зловживання процесуальним правом на подачу зазначеної заяви для вчинення перепон набранню судовим наказом законної сили. Такий висновок автора обумовлюється тим, що ч. 3 ст. 155 проекту ГПК України передбачає скасування судового наказу лише у випадку відсутності підстав для повернення заяви про скасування судового наказу, тобто в будь-якому випадку відповідності

заяви про скасування судового наказу вимогам форми та змісту вказаного документа (ст. 154 проекту ГПК України). Враховуючи це, оперативності у відновленні порушених прав стягувача у наказному провадженні не відбуватиметься.

Висновки. Викладені пропозиції щодо вдосконалення проекту ГПК України свідчать про недосконалість вказаного нормативного акта.

Список використаних джерел

1. Виведення банків з ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/not-paying>.
2. Проект Господарського процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrc.org.ua/upload/steps/d30392b756cb6ca46fdb436c49b5f0eb.pdf>.
3. 10 найбільших українських банків, збанкрутілих за два останніх роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-economics/1995993-10-najbilsih-ukrainskih-bankiv-zbankrutilih-za-dva-ostanni-roki.html>.
4. Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 26.12.2011 № 6. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11>.
5. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : монографія / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2016. – 848 с.
6. Гусаров К. В. Перспективи розвитку форм захисту права власності / К. В. Гусаров // Право власності: проблеми забезпечення, реалізації та захисту : тези доп. та наук. повідом. наук. семінару молодих вчених (м. Харків, 14–15 верес. 2001 р.). – Х., 2001. – С. 23–25.

References

1. Vyvedennia bankiv z rynku [The withdrawal of banks from the market]. *fg.gov.ua*. Retrieved from <http://www.fg.gov.ua/not-paying>. [in Ukrainian].
2. Proekt Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy [The project Economic Procedural Code of Ukraine]. *jrc.org.ua*. Retrieved from <http://jrc.org.ua/upload/steps/d30392b756cb6ca46fdb436c49b5f0eb.pdf>. [in Ukrainian].
3. 10 naibilshykh ukrainskykh bankiv, zbankrutilykh za dva ostannikh roky [10 largest Ukrainian banks failed the last two years]. *ukrinform.ua*. Retrieved from <http://www.ukrinform.ua/rubric-economics/1995993-10-najbilsih-ukrainskih-bankiv-zbankrutilih-za-dva-ostanni-roki.html>. [in Ukrainian].
4. Pro deiaki pytannia praktyky zastosuvannia zakhodiv do zabezpechennia pozovu Postanova Plenumu Vyshch. hospod. sudu Ukrainy vid 26.12.2011 №6 [Some question practice of application measures to ensure the claim]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11>. [in Ukrainian].
5. Komarov V. V., Husarov K. V., Sakara N. Yu. (2016) *Tsyvilne sudochynstvo Ukrainy: osnovni zasady ta instytuty : monohrafiia* [Civil proceedings Ukraine: basic principles and institutions: monograph]. V. V. Komarova (Eds.). Kh. Pravo [in Ukrainian].

- Husarov K. V. (2001) *Perspektyvy rozvytku form zakhystu prava vlasnosti* [Prospects forms of protection of property rights]. Property rights: problems of security, realization and protection: *tezy dop. ta nauk. povidom. nauk. seminaru molodykh vchenykh (m. Kharkiv, 14–15 veres. 2001)* – report theses and scientific reports seminar of young scientists. Kh. (pp. 23–25) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 28.04.2016.

Моїсеєнко Ю. Н., аспірант кафедри громадянського права №2, Національний юридический університет імени Ярослава Мудрого, Україна, г. Харків
e-mail: moiseenko.yuriy.1950@mail.ru

Вопросы защиты прав сторон договора банковского вклада (депозита) в проекте ХПК Украины

Статья посвящена анализу отдельных положений проекта ХПК Украины в части особенностей защиты гражданских прав сторон договора банковского вклада (депозита) в порядке хозяйственного судопроизводства. Исследуются особенности таких процессуальных действий, как обеспечение иска по тем категориям дел искового производства, где имеет место обеспечение и восстановление прав субъектов правоотношений в банковской сфере. Критически оценивая отдельные положения проекта ХПК Украины, в частности относительно внедрения приказного производства, автор приходит к выводу об отсутствии в будущем оснований рассмотрения дел по защите прав сторон договора банковского вклада (депозита) по правилам приказного производства. Определение актуальности выбранной темы исследования подтверждаются статистическими данными и сведениями относительно необходимости установления специфических правил защиты по делам указанных категорий. Выводы сделаны с учетом анализа основных положений гражданского законодательства, особенностей применения тех или иных норм процессуального права и научных источников.

Ключевые слова: договор банковского вклада, судебная защита, вкладчик, Фонд гарантирования вкладов физических лиц, проект ХПК Украины.

Moiseienko Y. N., postgraduate student, the Department of Civil Law №2, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv
e-mail: moiseenko.yuriy.1950@mail.ru

The Issue of Protection of the Rights of the Parties of the Deposit Agreement in the Draft Economic Procedural Code of Ukraine

The article is devoted to the analysis of the provisions of the Draft Economic Procedural Code of Ukraine in the framework of the part of protection of the civil rights of the parties of the deposit agreement in the procedure of economic justice. The actuality of this sphere of research is supported by the worsening of the situation on a financial market that has been lasted during the several years. The mentioned circumstances caused dramatic changes of outer and inner conditions of banking system activity. It has followed to the complications by the fulfillment of the deposit agreement. The importance of research of the chosen problem is proven by the statistics concerning the need of creation of specific rules of protection on above mentioned categories. The author pays attention at the lack of special researches devoted to the analyzed in this paper issues.

The chosen area of research can be explained by the fact that in the period of 2014-2016 68 banks were recognized as bankrupts, whose depositors got or are to get remedy of their deposits in amount ensured by the state by the Individual Deposit Guarantee Fund (hereinafter –

Fund). Taking into consideration this fact it makes sense to research features of court decision-making process of economic courts on the matters of deposit agreement.

The conclusions of the paper are based on the analysis of the main provisions of civil legislation, features of application of different norms of procedural law and scientific sources. The author researches special features of the those procedural actions where securing a claim on those categories of cases of action proceedings, where the protection and restoration of the rights of subjects of legal relations in the banking sector, take place.

The author makes the conclusion through the critical valuation of the Draft Economic Procedural Code provisions that there will be no ground for the protection of the parties of deposit agreement through regulation by the rules of application proceeding. Such kind of conclusions is based on the statement about existence of the dispute on a law matter in the disputable relationships that arise out of cases on the matter of the deposit agreement parties. It's also proven that the Draft Economic Procedural Code has no criterions for determining the features of the uncontested debt.

Key words: deposit agreement; judicial protection; depositor, Individual Deposit Guarantee Fund, Draft Economic Procedural Code of Ukraine.